

Софія Полікарчик
студентка факультету психології та соціології
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Анна Кульчицька
кандидат психологічних наук, доцент
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

АКЦЕНТУАЦІЇ ХАРАКТЕРУ ПІДЛІТКІВ ТА ЇХ СТАТУС У СИСТЕМІ КОМУНІКАЦІЙ В ГРУПІ РОВЕСНИКІВ

Постановка наукової проблеми та її значення. Акцентуації характеру та соціальний статус підлітків є одними з найважливіших наукових проблем сучасного суспільства. Соціальний статус відіграє важливу роль в системі міжособистісної взаємодії підлітків.

Актуальність даної теми визначається необхідністю вирішення проблеми оптимізації взаємин підлітків між собою та гармонізації їх взаємин в цілому, втілення у практику виховання підростаючого покоління принципу особистісно-зорієнтованого підходу.

Метою дослідження є теоретико-емпіричне дослідження акцентуацій характеру підлітків та виявлення можливого взаємозв'язку з їх статусом у групі ровесників.

Проблематику підліткових акцентуацій характеру і суміжних з нею проблем у вітчизняній психології підліткового віку вивчено досить детально. Відомі дослідження, що проводилися в рамках психоаналітичної парадигми (С.М.Джонсон, О.Лоуен, В.Райх, А.Horner, D.Shapiro). Питання, що стосуються підлітків з порушеннями у поведінці, складали предмет дослідження у працях А.Бандури, Л.Берковитця, Р.Бернса, Р.Берона, Х.Ремшмітта, Д.Річардсона, Р.Уолтерса, Е.Еріксона та інших вітчизняних та зарубіжних вчених [1, 2, 3, 4, 5]

Серед зарубіжних досліджень можна відзначити праці К.Леонгарда. Він вважав, що у 20-50% людей деякі риси характеру настільки загострені (акцентуйовані), що це за певних обставин призводить до однотипних конфліктів і нервових зривів. Концепція К. Леонгарда ґрунтується на уявленні, що існують основні та додаткові риси особистості. Основних рис небагато, вони утворюють ядро особистості, визначають її розвиток, адаптацію, психічне здоров'я. Якщо основні риси набувають розвитку, стають яскраво вираженими, вони визначають особистість у цілому, накладають свій відбиток на особистість та всі її прояви, а за певних обставин можуть зруйнувати всю структуру особистості.

У даному дослідженні розглядаються відмінності акцентуацій характеру особистості у підлітковому віці (від 10 до 14 років). У дослідженні бере участь саме ця вибірка, оскільки, підлітковий вік – час швидких фізіологічних, психологічних, соціальних трансформацій. Зміни в цьому

віковому діапазоні відбуваються з різною інтенсивністю й у різний час для теоретичні - вивчення, аналіз наукової літератури з проблем акцентуацій характеру підлітків; емпіричні - методика визначення типу акцентуацій рис характеру К. Леонгарда і Х. Шмішека; тест-опитувальник – «Діагностика домінуючої емоційної модальності підлітків»(Л. А. Рабинович в модифікації Т, Г, Сирицо); методика визначення лідерів і аутсайдерів – «Тест лідер»; соціометричне дослідження.

В результаті проведеного емпіричного дослідження нами був виявлений взаємозв'язок між типом акцентуації характеру та статусом в системі комунікацій учнівської групи. А саме:

В переважній більшості 74% осіб, що мають гіпертимний тип акцентуації характеру отримують статус зірки, або статус того, кому надають перевагу.

Всі респонденти, в яких виражені будь-які 9 типів акцентуацій належать за статусом до ізольованих.

Під час спілкування підлітків з однолітками також слід звернути увагу на те, яким чином вони переживають ту чи іншу емоцію, тобто на їх емоційну модальність. Під час дослідження було встановлено наступне.

Згідно з результатами методики «Діагностика домінуючої емоційної модальності підлітків»(Л. А. Рабинович в модифікації Т, Г, Сирицо), було з'ясовано, що у «ізольованих» підлітків під час спілкування з однолітками переважає така емоційна модальність як печаль, тобто переживання, пов'язані з втратою об'єкта задоволення потреб, а також явно виражена емоційна модальність страху. Це може свідчити про те, що їх не сприймають однолітки а ні в навчальній сфері, а ні в дозвіллі.

Разом з цим у так званих «зірок» трішки інша ситуація. Що стосується підлітків 13-14 років, то майже у всіх випадках «радість» є домінуючою емоційною модальністю поряд з іншими. На противагу цьому, у підлітків «зірок» 12 років майже всі емоції виражені однаково і «радість» не завжди є домінуючою. В них більше виражена емоційна модальність гніву та печалі.

Такі результати можна пояснити тим, що в 12-ти річних підлітків дуже низька групова згуртованість, деякі діти спілкуються з однолітками лише в навчальній сфері і то вимушено. В групі є як лідери, так і знехтувані, причому останні виділяються всією групою. Діти не сформовані як колектив, все це може бути причиною частих конфліктів в групі однолітків.

Попри те, що група вибирає «зірок», або так званих лідерів, згідно методики «Лідер» у 30% респондентів рівень вираження лідерських якостей слабкий, а у решти 60% - середній рівень вираження лідерських якостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати емпіричного свідчать про те, що між акцентуаціями характеру підлітків та їх статусом у системі комунікацій в групі ровесників існує взаємозв'язок. Таким чином в системі міжособистісних відносин акцентуації характеру особистості підлітків мають певний вплив на їх соціально-неформальний статус. Тому при роботі з підлітками в навчальній діяльності потрібно враховувати два чинники: їх неформальний статус та тип акцентуації

характеру. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні інших чинників, що прямо чи опосередковано можуть мати значення у формуванні системи комунікаційних відносин підлітка.

Джерела та література:

1. Столяренко О. Б. Психологія особистості. – 2012.
2. Леонгард К. Акцентуированные личности. - Киев, 1981.
3. Драгунова Т.В. Психологічні особливості підлітка / Т.В. Драгунова // Вікова і педагогічна психологія / під ред. А.В. Петровського – М.: Просвещение, 1979. – С. 98–141.
4. Личко А.Е. Психопатии и акцентуации характера. - М., 1983.
5. Кульчицька А.В. Самооцінка в структурі міжособистісних відносин особистості /А.В. Кульчицька // Особистість в сучасному світі: III Всеукраїнський психологічний конгрес з міжнародною участю. Том 2. - К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2015. – С.120-123

Бібліографічні дані публікації:

Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (13 трав. 2019 р.) = Abstract I International Scientific & Practical Internet Conference (May 13, 2019) / За заг. ред. Я.О. Гошовського, О.В. Лазорко, А. В. Кульчицької, Т.В. Федотової. – Луцьк: ПП Іванюк В. П, 2019. – С. 90-92